da Kur'an ve mevlid okuma gibi dinî hizmetleri yerine getiren hanımların isimlerinin sonuna bu kelime eklenmiştir. Molla son devirlerde Türkiye'de kılık kıyafeti ve zihniyetiyle geri kalmış, yeniliklere ayak uyduramamış muhafazakârlar için aşağılayıcı bir ifade olarak kullanılmaktadır.

Kazan ve Kırım-Tatar lehçelerinde molla kelimesi yüksek bir ilmî seviyeyi gösterirken (Radloff, IV, 2197) Orta Asya'da, kendisinden herhangi bir talepte bulunulan önemli kişinin isminin başına bir nezaket ifadesi olarak getirilmektedir (*Farhangi Zaboni Tociki*, I, 726; *Uzbek Tilining İzohli Lughati*, III, 478). Molla Kürtçe'de "melâ" şekline dönüşmüş olup az çok medrese tahsili görmüş olanları belirtir. Hindistan yarımadasındaki müslümanlar arasında toplumda saygınlık kazanmış din âlimleri için kullanılan "maul(a)vî" unvanı da molla ile aynı kökten gelmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Muhammed Hüseyn-i Tebrîzî, *Burhân-ı Ḳāṭıʿ* (nşr. Muhammed Muîn), Tahran 1330 hş., IV, 2030; Gıyâseddin, *Ġıyâŝü'l-luġāt*, Tahran 1363 hş., s. 857; Radloff, *Versuch*, IV, 2197; *Farhangi Zaboni Tociki*, Moskva 1969, I, 726; *Uzbek Tilining İzohli Lughati*, Moskva 1981, III, 478; *Tadhkirat al-Mulūk* (nşr. ve trc. V. Minorsky), Cambridge 1980, s. 11, 24, 41, 57, 110-111; Uzunçarşılı, *İlmiye Teşkilâtı*, s. 157, 181, 265, 276-279; Hamid Algar, *Religion and State in Iran, 1785-1906: The Role of the Ulama in the Qajar Period*, Berkeley-Los Angeles 1969, s. 18-19; Dihhudâ, *Emsâl ü Ḥikem*, Tahran 1363 hş., s. 1731; a.mlf., *Luġatnâme*, Tahran 1330 hş., XXXIX, 1026; Said Amir Arjomand, "The Mujtahid of the Age and the Mullā-Bashi: an Intermediate Stage in the Institutionalization of Religious Authority in Shi'ite Iran", *Authority and Political Culture in Shi'ism* (ed. Said Amir Arjomand), New York-Albany 1988, s. 80-97; a.mlf., "The Office of Mullā-Bashi in Shi'ite Iran", *St. I*, LVII (1983), s. 135-146; M. İsmail Marcinkowski, *Mirza Rāfiaʼs Dustur al mulūk, a Manual of Later Safavid Administra-*

ABDÜLKERİM EFENDİ, Molla

bk. MOLLA ABDÜLKERİM EFENDİ

Osmanlı müftüsü.

MOLLA ABDÜLKERİM EFENDİ

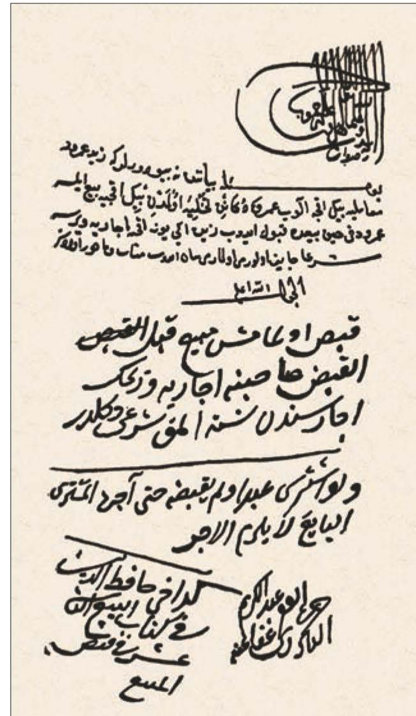
(ö. 895/1489)

Osmanlı müftüsü.

Hayatı hakkında yeterli bilgi yoktur. Taşköprizâde onun Mahmud Paşa ve Molla Ayas'la beraber küçükken esir alındığını, onlarla birlikte II. Murad'ın adamlarından Mehmed Ağa'nın himayesinde yetiştiğini belirtir. Mehmed Ağa bu üç çocuğu Edirne'ye getirmiş ve onlara bir hoca tayin edip eğitimlerini sağlamıştır (Mecdî, s. 176-177). Bazı araştırmalarda bu bilgiden hareketle Abdülkerim'in Sırp veya Hırvat asıllı olabileceği ihtimali üzerinde durulur (Danişmend, IV, 565). Âşık Çelebi, onun Dimetoka'da yetiştiğinden söz eder.

Taşköprizâde'ye göre Molla Abdülkerim medreseye devam ederek Ali et-Tûsî'den ve Sinân el-Acemî'den ders aldı, tahsilini tamamladıktan sonra bazı medreselerde müderrislik yaptı, İstanbul'un fethinin ardından Fâtih Külliyesi inşa edilinceye kadar kiliseden çevrilen medreselerden birinde müderrisliğe getirildi ve daha sonra Sahn-ı Semân'a müderris oldu. Ardından Hocazâde Muslihuddin Efendi'den boşalan kazaskerliğe tayin edildi. Bu makama geliş ve ayrılış tarihleri erken dönem kaynaklarında belirtilmemekte, Kâtib Çelebi'nin *Takvîmü't-tevârîh*'inden itibaren bazı eserlerde verilmektedir. Fâtih Sultan Mehmed devri olaylarını etraflı şekilde anlatan Tursun Bey'in *Târîh-i Ebülfeth*'inde ve Kemalpaşazâde'nin *Tevârîh-i Âl-i Osmân*'ında onun bu göreve tayinine dair bilgi bulunmamaktadır. Mecdî, Molla Abdülkerim'in kazaskerlikten azledildikten sonra Fahreddîn-i Acemî'nin yerine 870'te (1465-66) müftülüğe getirildiğini ve II. Bayezid'in saltanatı sırasında vefat ettiğini yazarsa da bu görevinin ne kadar sürdüğü hakkında bilgi vermez. İsmail Hami Danişmend, "şeyhülislâmlığa" tayinini kaynak göstermeden yanlış olarak 893 (1488) diye vermekte, 900'de (1495) ölünceye kadar bu makamda kaldığını belirtmektedir. Kaynakların tahlilini yapan R. C. Repp ise Fahreddîn-i Acemî'nin ölümüne kadar (yaklaşık 873/1468-69) İstanbul veya Edirne müftülüğü yaptığını, daha sonra yerine geçen Molla Abdülkerim'in 878 (1473) yılına kadar bu görevi sürdürdüğünü tesbit etmiştir (*The Müfti of Istanbul*, s. 137). Bunun yanında pek çok kaynakta ölüm tarihi Receb 900 (Nisan 1495) şeklinde gösterilmekteyse de yine Repp, Ömer Lutfi Barkan'ın yayımladığı Edirne imaret ve dârülhadis bütçelerinde verilen resmî kayıtlara dayanarak onun Muharrem 895'te (Aralık 1489) vefat etmiş olabileceğini yazar. Molla Abdülkerim, Edirne'de Sultan Camii yakınında kendisinin yaptırdığı Mektephane avlusuna defnedilmiştir. Divan şairi Hayâlî-i Evvel onun oğludur. Mecdî, Molla Abdülkerim'in telifle uğraşmadığını, yalnız *et-Telvîḥ*'e bir hâşiye yazdığını belirtir ve onun iki ayrı hâşiyesinden daha söz eder. Ayrıca Taşköprizâde'den naklen Mahmud Paşa'nın kendisine karşı olan muhabbetini dile getiren bir anekdota yer verir.

Molla Abdülkerim Efendi'nin bir fetvası (*İlmiyye Salnâmesi*, s. 338)

BİBLİYOGRAFYA :

Taşköprizâde, *eş-Şeḳāʾiḳ*, s. 97-98, 155-156; Mahmûd b. Süleyman el-Kefevî, *Ketāib*, Süleymaniye Ktp., Reîsülküttâb, nr. 690, vr. 379ᵇ-380ᵃ; Mecdi, *Şekāik Tercümesi*, s. 176-178; *Meşâʿirü'ş-şuʿara* (haz. Filiz Kılıç, doktora tezi, 1994), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, s. 866; Âlî Mustafa Efendi, *Künhü'l-aḫbār, II: Fâtiḥ Sultan Meḥmed Devri: 1451-1481* (haz. M. Hüdai Şentürk), Ankara 2003, s. 195; Kâtib Çelebi, *Takvîmü't-tevârîh*, İstanbul 1146, s. 186; *Devhatü'l-meşâyih*, s. 12; *Sicill-i Osmânî*, III, 351; *İlmiyye Salnâmesi*, s. 336-338; Danişmend, *Kronoloji*, IV, 565; R. C. Repp, *The Müfti of Istanbul: A Study in the Development of the Ottoman Learned Hierarchy*, London 1986, s. 137, 150-154; Ömer Lütfi Barkan, "Edirne ve Civarındaki Bazı İmaret Tesislerinin Yıllık Muhasebe Bilançoları", *TTK Belgeler*, I/1 (1964), s. 294, 316; U. Heyd, "Some Aspects of the Ottoman Fetva", *BSOAS*, XXXII (1969), s. 45-46.

MEHMET İPŞİRLİ